

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Ректор
Хмельницького університету
управління та права
імені Леоніда Юзькова,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України



Олег ОМЕЛЬЧУК

20 травня 2024 р.

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право,

ПОРОЗОВОЇ Інни Юріївни на тему:

«Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта»,

затверджену вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
(протокол № 5 від 29 жовтня 2020 року)

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри цивільного права та процесу і кафедри міжнародного та європейського права Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова
від 20 травня 2024 року

ПРИСУТНІ:

Присутні: Гринько С. Д., завідувачка кафедри цивільного права та процесу, д-р юрид. наук, проф.; Якимчук С. О., заступниця завідувачки кафедри цивільного права та процесу, канд. юрид. наук, доц.; професори кафедри цивільного права та процесу: Бондаренко-Зелінська Н. Л., канд. юрид. наук, доц.; Ватрас В. А., д-р юрид. наук, проф.; Нагнибіда В. І., д-р юрид. наук, проф.; доценти кафедри цивільного права та процесу: Анікіна Г. В., канд. юрид. наук, доц.; Гарієвська М. Б., канд. юрид. наук, доц.; Сердечна І.Л., канд. юрид. наук, доц.; Трач О. М., канд. юрид. наук, доц.; Чорна Ж. Л., канд. юрид. наук, проф.; Грицишина Л.В, доктор філософії з права; Ромась М.І., доктор філософії з права; завідувачка кафедри міжнародного та європейського права Лозінська С.В., канд. юрид. наук, доц.; професори кафедри міжнародного та європейського права: Кожевнікова В. О., д-р юрид. наук, проф.; Черняк О. Ю., канд. юрид. наук, проф.; доценти кафедри: Іванова Р. А., канд. юрид. наук, доц.;

Іваницький А. М., доктор філософії з права; Кірик А.Ю., доктор філософії з права.

Запрошені: завідувач кафедри трудового, господарського та земельного права наук Костяшкін І. О., д-р юрид. наук, проф.; аспірантка кафедри цивільного права та процесу Порозова І.Ю.

З присутніх – 5 докторів юридичних наук, 14 кандидатів юридичних наук і докторів філософії – фахівці за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова **Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта»**, виконаного в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова та поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право щодо рекомендації до розгляду та захисту в разовій спеціалізованій вченій раді.

СЛУХАЛИ:

заступницю завідувачки кафедри цивільного права та процесу, кандидатку юридичних наук, доцентку Якимчук С. О., яка повідомила присутніх про те, що Порозова Інна Юріївна, народилася 20 листопада 1976 року у м. Деражня Хмельницької області. З 1983 по 1993 рік навчалася в ЗОШ I-III ступенів №2 (м. Деражня). З 1993 по 1995 року навчалася у Терехівлянському вищому училищі культури, де здобула спеціальність бібліотекар, організатор масиву документів. З 1998 по 2004 рік навчалася у Національній юридичній академії імені Ярослава Мудрого (м. Харків), де здобула вищу освіту за спеціальністю «Правознавство», кваліфікацію «Юрист». З 1 листопада 1995 року по 27 травня 1997 року працювала бібліотекарем у бібліотеці-філіалі № 7 Хмельницької міської центральної бібліотечної системи. З 27.05.1997 року по 11.08.2002 року працювала секретарем судового засідання Хмельницького міського суду. З 01.07.2003 року продовжила роботу на посаді секретаря судового засідання, а з 5 січня 2004 року помічника судді Хмельницького міського суду, назву якого з 26 квітня 2004 року змінено на Хмельницький міськрайонний суд. З 23 лютого 2021 року займає посаду судді Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області, по теперішній час. З 2020 року є аспіранткою кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова за спеціальністю 081 Право.

Вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова рішенням від 29 жовтня 2020 року (протокол №5) було затверджено тему дисертаційного дослідження «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» Порозовій Інні Юріївні.

Науковий керівник – докторка юридичних наук, професорка, заслужена юристка України, завідувачка кафедри цивільного права та процесу Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова Гринько Світлана Дмитрівна.

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

СЛУХАЛИ:

виступ аспірантки Порозової І.Ю., яка доповіла присутнім основний зміст дисертаційного дослідження, зокрема обґрунтувала актуальність теми дослідження, науково-теоретичну та практичну значимість досліджуваної проблеми, визначила мету та завдання дослідження, основні положення, які виносяться на захист, висвітлила методологічну основу дисертації, охарактеризувала ступінь наукової розробки проблеми на сучасному етапі, виклала основні результати дослідження та сформулювала висновки і рекомендації, відповіла на запитання науково-педагогічних працівників кафедр.

Вона зазначила, що Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3). При цьому на державу покладається обов'язок щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини (ст. 3 Конституції України). Здоров'я є головним невідчужуваним благом людини, без якого для людини втрачають значення інші цінності та блага. Відповідно здоров'я є таким благом людини, що дозволяє їй користуватися майновими та немайновими благами, що існують в об'єктивній дійсності. У зв'язку з цим людина зацікавлена у збереженні свого фізичного та психологічного здоров'я, що дозволяє сформувати людину як особистість у фізичному та психологічному розумінні.

На державу покладається обов'язок створювати правові та фактичні передумови для реальної охорони здоров'я кожної окремої людини та населення загалом, а також для відновлення їх здоров'я. Однією з правових гарантій виконання державою взятого обов'язку стало прийняття у 1993 році Основ законодавства України про охорону здоров'я. Відповідно обов'язковим учасником відносин у сфері охорони здоров'я є людина, яка зацікавлена у відновленні свого здоров'я, та називається пацієнтом.

Ушкоджене здоров'я людини дуже важко піддається відновленню з природних причин. Тому одним з найважливіших завдань цивілістики є розробка дієвих способів захисту, за допомогою яких фізична особа може не допустити завдання шкоди своєму здоров'ю, тобто попередити настання шкідливих наслідків, а також мати способи впливу на порушника з метою усунення такої загрози та її наслідків.

Самозахист є універсальним засобом захисту цивільних прав та інтересів пацієнта, що дозволяє попередити порушення права на життя, здоров'я, приватне життя, запобігти негативним наслідкам здійснення медичної допомоги чи їх зменшити для потерпілої особи.

Найбільш поширеними на практиці є способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта відказного характеру, зокрема відмова від згоди на медичну допомогу та відкликання згоди на медичну допомогу. Водночас такі способи самозахисту мають низку особливостей, що зумовлено їх застосуванням у сфері охорони здоров'я, зокрема спеціальними вимогами надання окремих видів медичної допомоги. Виникають питання щодо можливості застосування способів самозахисту відказного характеру окремими категоріями пацієнтів, зокрема яким надається медична допомога від наркоманії, інфекційних хвороб, психіатрична допомога тощо.

Сьогодні існує низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із здійсненням і захистом цивільних прав та інтересів у сфері охорони здоров'я дитини-пацієнта, зокрема щодо врахування думки дитини для надання їй медичної допомоги та відмови дитини від такої допомоги, доцільності зменшення чи збільшення віку дитини для врахування її думки тощо.

Фізичні особи, як учасники правовідносин із трансплантації, мають право реалізувати свої права як донори і реципієнти, так і самостійно захистити свої (чи іншої особи) права та інтереси, застосувавши способи самозахисту. Трансплантація є особливим методом лікування фізичної особи-пацієнта, що полягає у здійсненні пересадки анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту. Разом із тим це спричиняє існування спеціальних вимог для застосування способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнтів.

Медичні правовідносини завжди виникають щодо особистих немайнових благ пацієнта, зокрема життя, здоров'я. Разом із тим вони також пов'язані з приватним життям пацієнта як фізичної особи. Наприклад, заклад охорони здоров'я використовують різні засоби фіксації медичної допомоги (фото- чи відеозйомка за участю пацієнтів), оприлюднюють фото- чи відеозйомку медичної допомоги на своїй веб-сторінці та (або) веб-сайті у мережі Інтернет, що спричиняє дискусії щодо правомірності такої діяльності та порушення прав пацієнтів на приватне життя, а також звернення пацієнтів за захистом до національних судів і ЄСПЛ. Найбільш ефективним та оперативним засобом захисту прав пацієнта на приватне життя є застосування ним (чи іншими особами)

способів самозахисту, які також наділені низкою спеціальних ознак із врахуванням сфери їх застосування.

Деякі аспекти здійснення фізичною особою права на охорону здоров'я та фізичну недоторканість були предметом дослідження багатьох вчених, як: Г.В. Анікіна, С.Б. Булеца, І.В. Венедіктова, Т.В. Волинець, В.О. Галай, А.А. Герц, А.Є. Дзюба, О.В. Дроздова, А.М. Зелінський, С.В. Книш, О.В. Крилова, Р.А. Майданик, Г.А. Миронова, О.С. Мостовенко, С.Б. Плотницька, І.Я. Сенюта, О.І. Смотров, Р.О. Стефанчук, С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко та інших.

Комплексна робота теми зумовила необхідність звернення до праць відомих вітчизняних учених у сфері здійснення та захисту цивільних прав та інтересів, зокрема: Ч.Н. Азімов, О. І. Антонюк, В.І. Бобрик, Т.В. Боднар, Н.П. Бондар, М.М. Великанова, С.Д. Гринько, Р.В. Гринько, О.В. Дзера, С.В. Заверуха, О.О. Кот, Н.С. Кузнецова, О.О. Кулініч, Л.В. Красицька, М.О. Левицький, Т.В. Лісніча, Л.І. Ляшевська, М.Д. Пленюк, А.О. Покровська, О.В. Синєгубов, М.О. Стефанчук, Н.В. Федорченко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.І. Чепис, В.Л. Яроцький та інші. Проте праці згаданих авторів стосувалися лише загальних положень здійснення та захисту цивільних прав та інтересів фізичної особи. Однак, питання щодо самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта не досліджувалися.

На підставі викладено можна зробити висновок про те, що питання комплексного дослідження самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта є актуальним, що зумовлює необхідність його розгляду на рівні дисертації.

Метою дисертаційного дослідження є визначення особливостей самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта, а також розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Для досягнення зазначеної мети передбачено розв'язати такі завдання:

- визначити поняття та ознаки пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я;
- охарактеризувати пацієнта як суб'єкта цивільних прав та інтересів у сфері охорони здоров'я;
- визначити поняття, форми та способи захисту цивільних прав та інтересів пацієнта;
- визначити поняття та способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта;
- розкрити особливості застосування окремих способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта залежно від об'єкту захисту;
- з'ясувати особливості самозахисту цивільних прав та інтересів дитини-пацієнта у сфері охорони здоров'я;

– розробити науково-теоретичні пропозиції для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

За результатами дослідження сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Вперше:

1) визначено поняття самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта як засоби протидії фактичного та юридичного характеру, що виявляються у формі дії чи бездіяльності та застосовуються особою, уповноваженою на це законом або договором, у разі порушення та інших протиправних посягань, загрози порушення для захисту свого цивільного права та законного інтересу, так і права й інтересу іншої особи, пов'язані з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг, а також із медичної допомоги, тілесною недоторканістю, приватним життям та його таємницею;

2) доведено, що способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (кредитора), пов'язані з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг, бувають двох видів: 1) способи самозахисту, пов'язані з виконанням пацієнтом зобов'язання власними силами за рахунок медичного закладу, лікаря (боржника); 2) способи самозахисту, пов'язані з дорученням пацієнта надання медичних послуг третій особі за рахунок медичного закладу, лікаря (боржника);

3) встановлено, що відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними;

4) зроблено висновок, що не мають права застосовувати способи самозахисту відказного характеру пацієнти, яким надається медична допомога від наркоманії, психіатрична допомога, а також пацієнти, які хворіють на особливо небезпечні та небезпечні інфекційні хвороби;

5) виокремлено способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта щодо дотримання його приватного життя: 1) відмова у наданні згоди на втручання у приватне життя пацієнта; 2) відкликання згоди на втручання у приватне життя пацієнта; 3) вимога про фізичне знищення фотографій чи плівки із зображенням пацієнта; 4) пацієнт має право прикритися від камер або його законний представник прикриває свого підопічного від камер; 5) вимога про видалення фото- чи відеозйомки та іншої інформації про пацієнта, розміщеної без згоди на веб-сторінці та (або) веб-сайті у мережі Інтернет або оприлюднених інших шляхом; 5) знімати роботу медичного працівника за умови дотримання вимог, встановлених для вчинення таких дій; 6) заявити незгоду про поширення

інформації про стан здоров'я пацієнта; 7) вимога про видалення інформації про стан здоров'я пацієнта з медичних документів, які подаються за місцем роботи або навчання; 8) відмова у наданні згоди на присутність студентів-медиків під час надання медичних послуг, а також у ознайомленні ними з інформацією про стан здоров'я пацієнта;

удосконалено:

б) наукові підходи до класифікації способів самозахисту; запропоновано поділ способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта на види за такими ознаками: 1) залежно від виду правовідносин: а) способи самозахисту у договірних правовідносинах; б) способи самозахисту у недоговірних правовідносинах; 2) залежно від об'єкту захисту: а) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта, пов'язаного з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг; б) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на медичну допомогу; в) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на тілесну недоторканість; г) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на приватне життя та його таємницю;

7) перелік способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта на медичну допомогу; до способів самозахисту відказного характеру віднесено: відмову у наданні згоди на медичну допомогу, відкликання згоди на медичну допомогу (повна відмова від лікування), часткова відмова від лікування (відмова від методу лікування);

8) обґрунтування необхідності збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичну допомогу та застосування дитиною, яка досягла шістнадцяти років, способів самозахисту відказного характеру; для застосування окремих видів медичної допомоги обов'язковою має бути згода обох батьків та дитини, яка досягла шістнадцяти років;

дістали подальшого розвитку:

9) твердження про те, що підставами для застосування самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта є юридичний факт (юридичний склад) у формі дії чи бездіяльності, що виявляється через порушення та інше протиправне посягання, а також створення загрози (небезпеки) для цивільного права та інтересу особи; юридичний конфлікт у сфері медичної діяльності є передумовою для застосування самозахисту;

10) обґрунтування положення про те, що особливості правового статусу дитини-пацієнта можуть залежати від видів діяльності, якою займається дитина (наприклад, дитина-спортсмен), стану її здоров'я (дитина-інвалід, дитина-наркоман), соціального статусу та інших обставин;

11) теза про те, що донор, реципієнт, а у передбачених законом випадках їх батьки (інші законні представники), мають право застосувати способи самозахисту відказного характеру: «відмова у наданні згоди на донорство», «відкликання згоди на донорство», «відмова від лікування із застосуванням трансплантації» та «відкликання згоди на лікування із застосуванням трансплантації»;

12) твердження щодо умов застосування способів самозахисту відказного характеру; виокремлено умови самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта у правовідносинах із трансплантації: а) наявність повної цивільної дієздатності фізичної особи, яка застосовує самозахист; б) наявність інформованої відмови; в) добровільність відмови; г) заявити відмову можна до моменту введення донора чи реципієнта у стан медикаментозного сну; д) інформація про відмову вноситься до ЄДІСТ.

По закінченню доповіді присутніми було поставлено до аспірантки Порозової І.Ю. такі питання:

Якимчук С. О., к. ю. н., доцентка: На Вашу думку чи характерна ознака «хворий» для позначення категорії «пацієнт»?

Відповідь: Дякую за запитання. Ми підтримуємо позицію дослідників, що поняття «хворий» характерно для фіксації загального стану здоров'я людини та важливе в аспекті медицини. Вживання слів «хворий» чи «пацієнт» не повинно ставитись у залежність від місця надання МД, адже особа, яка отримує МД амбулаторно, також є пацієнтом і користується правами пацієнта. Виходячи з цього, пацієнтом визнається як здорова, так і хвора людина, яка звернулася до медичного закладу для надання їй медичних послуг.

Бондаренко-Зелінська Н. Л., к. ю. н., доцентка: Ви відносите до об'єктів медичних правовідносин медичні послуги та медичну допомогу. Розкрийте правову природу такої категорії як «медичне втручання», чи можна поставити знак рівності між медичним втручанням та медичною послугою, медичною допомогою?

Відповідь: Дякую за запитання. Відмінним від медичної допомоги є медичне втручання, що означає «застосування методів діагностики, профілактики або лікування, пов'язаних із впливом на організм людини» (ст. 42 Основ). Тобто застосування медичного втручання завжди пов'язано із впливом на організм людини. Наприклад, «визначити морфологічні та молекулярні особливості новоутворення, його доброякісну або злоякісну природу можна за допомогою спеціального методу дослідження – біопсії, що завжди передбачає взяття фрагменту тканини». При цьому медичне втручання застосовується за умови, що воно «не може завдати шкоди здоров'ю пацієнта» (ст. 42 Основ). Єдиним винятком цієї умови є наявність «гострої потреби, коли можлива шкода від застосування методів діагностики, профілактики або лікування є меншою, ніж та, що очікується в разі відмови від втручання, а усунення небезпеки для здоров'я пацієнта іншими методами неможливе» (ст. 42 Основ).

Сердечна І. Л., к. ю. н., доцентка: У медичній практиці існує велика кількість підстав для можливого невдоволення пацієнтів, що зумовлено особливістю професійної медичної діяльності. Наприклад, пацієнт очікує бажаний результат, однак частими є випадки відхилення від очікуваного

результату, чи мають місце помилки медичних працівників. Таким чином може виникати питання про юридичний конфлікт між пацієнтом та лікарем. Чи можна юридичний конфлікт у сфері медичної діяльності віднести до передумови для застосування самозахисту?

Відповідь: Дякую за запитання. На нашу думку, юридичний конфлікт у сфері медичної діяльності можна віднести до передумови для застосування самозахисту з таких міркувань: 1) наявність конфліктної ситуації може створити загрозу для цивільних прав та інтересів пацієнта; 2) вирішення конфлікту можливе шляхом застосування способів самозахисту (наприклад, відмова від лікування, вимога про заміну лікаря та ін.). Разом із тим, підставою для застосування самозахисту є наявна загроза цивільним права та інтересам пацієнта, а не юридичний конфлікт.

Гарієвська М. Б., к. ю. н., доцентка: Самозахист у сфері охорони здоров'я може застосовуватися для досягнення бажаного результату. Вкажіть мету, заради досягнення якої, на Вашу думку, застосовується самозахист у сфері охорони здоров'я?

Відповідь: Дякую за запитання. Самозахист у сфері охорони здоров'я може застосовуватися для досягнення бажаного результату, а саме: 1) припинення порушення чи іншого протиправного посягання, чи загрози порушення; 2) зміни правовідношення; 3) припинення правовідношення; 4) відновлення попереднього становища пацієнта.

Лозінська С.В., к. ю. н., доцентка: У закладах охорони здоров'я використовують засоби фіксації діяльності, встановлені, як правило, у місцях загального доступу, прийому пацієнтів, в операційних і діагностичних кабінетах, в окремих палатах (наприклад, в родинному відділенні та інших місцях. Виникає питання про те, чи є місця, де заборонено встановлювати відеокамери?

Відповідь: Дякую за запитання. Так, дійсно, є місця, де заборонено встановлювати відеокамери, оскільки це буде безпосередньо порушувати право фізичних осіб на приватність. Мова йде про туалетні та ванні кімнати.

Трач О. М., к. ю. н., доцентка: Якщо особу знімали на вулиці, на зборах, конференціях, мітингах та інших заходах публічного характеру, то її згода припускається за умови, що зйомки проводяться відкрито. Яким чином пацієнт має право захистити своє право на приватне життя?

Відповідь: Дякую за запитання. Згода особи припускається, тобто фізична особа вважається такою, що погодилася на зйомку, поки вона не висловить своє заперечення проти цього. Відповідно, якщо фізична особа

заперечила щодо її фіксації на відповідну плівку, то зйомка повинна бути припинена, а моменти з її участю вилучені. Отже, пацієнт має право захистити своє право на приватне життя шляхом висловлення заперечення проти зйомки. Застосування такого способу самозахисту можна пояснити тим, що фізично неможливо взяти від кожного згоду на зйомку, та і присутність людини в такому місці не створює приватності, отже, немає вторгнення в особисте життя.

Ромась М.І., доктор філософії з права: Вкажіть вимоги для надання згоди на медичну допомогу?

Відповідь: Дякую за запитання. До вимог для надання згоди на медичну допомогу нами віднесено такі: 1) залежить від віку та дієздатності фізичної особи-пацієнта; 2) повинна бути добровільною; 3) є свідомою (усвідомленою); 3) повинна бути інформованою. При цьому у законодавстві України про охорону здоров'я закріплено спеціальні вимоги до віку та дієздатності фізичної особи-пацієнта для надання згоди, що залежить від виду МД.

ВИСТУПИЛИ:

завідувачка кафедри цивільного права та процесу, докторка юридичних наук, професорка **Гринько С.Д.**, як науковий керівник, зробила коротку характеристику виконання індивідуального плану навчальної та наукової роботи та особи здобувача.

Виконання індивідуального плану навчальної роботи (навчальна складова освітньо-наукової програми).

Аспіранткою Порозовою І.Ю. повністю виконано індивідуальний план навчальної роботи, що відповідає навчальному плану Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова підготовки фахівців освітньо-наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право галузі знань 08 Право аспірантури, складеного згідно Національної рамки кваліфікацій та вимог Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283).

І. Ю. Порозова своєчасно виконала всі розділи індивідуального навчального плану, відвідувала лекції та семінарські заняття, які проводили науково-педагогічні працівники університету. Вона оволоділа загальнонауковими (філософськими) компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору («Філософія науки» – 5 кредитів).

Під час виконання освітньо-наукової програми аспірантури Порозова І.Ю. набула універсальних навичок дослідника, зокрема усної та письмової презентації результатів власного наукового дослідження

українською мовою, застосування сучасних інформаційних технологій у науковій діяльності, організації та проведення навчальних занять, управління науковими проєктами та складення пропозицій щодо фінансування наукових досліджень, академічної доброчесності та захисту права інтелектуальної власності («Культура мовлення науковця» – 3 кредити, «Інформаційні технології в наукових дослідженнях» – 3 кредити, «Академічна доброчесність та захист права інтелектуальної власності» – 3 кредити).

Разом з тим Інна Юріївна здобула мовних компетентностей, достатніх для представлення та обговорення результатів своєї наукової роботи іноземною мовою (англійською) в усній та письмовій формі, а також для повного розуміння іноземних наукових текстів з відповідної спеціальності («Академічне письмо іноземною мовою» – 6 кредитів).

Аспіранткою здобуто необхідні теоретичні знання, уміння, навички та інші компетентності, достатні для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності («Організаційні та правові засади підготовки і захисту дисертації» – 4 кредити).

Аспірантка оволоділа методологією та організацією наукових досліджень, що дозволило їй застосувати різноманітні методи при написанні дисертаційного дослідження, результати якого мають новизну, теоретичне та практичне значення, тлумачення нормативно-правових актів («Методологія наукових досліджень у галузі права» – 4 кредити, «Тлумачення нормативно-правових актів» – 4 кредити).

Порозова Інна Юріївна здобула поглиблені знання з правових дисциплін: «Філософсько-правові проблеми юридичної відповідальності» – 4 кредити, «Теорія та практика кримінального судочинства» – 4 кредитів, «Проблеми теорії держави і права» – 4 кредити, «Медіація в юридичній практиці» – 3 кредити.

Виконання індивідуального плану наукової роботи (наукова складова освітньо-наукової програми).

Порозова Інна Юріївна своєчасно та повністю виконала всі розділи індивідуального плану наукової роботи, що підтверджується висновками кафедри цивільного права та процесу на підставі звітів аспірантки та висновків наукового керівника.

Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 5 від 29 жовтня 2020 року).

Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного

права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Проведене дослідження відповідає вимогам актуальності, оригінальності підходу дослідження, а отримані результати характеризуються ознаками наукової новизни.

Самозахист є універсальним засобом захисту цивільних прав та інтересів пацієнта, що дозволяє попередити порушення права на життя, здоров'я, приватне життя, запобігти негативним наслідкам здійснення медичної допомоги чи їх зменшити для потерпілої особи.

Найбільш поширеними на практиці є способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта відказного характеру, зокрема відмова від згоди на медичну допомогу та відкликання згоди на медичну допомогу. Водночас такі способи самозахисту мають низку особливостей, що зумовлено їх застосуванням у сфері охорони здоров'я, зокрема спеціальними вимогами надання окремих видів медичної допомоги. Виникають питання щодо можливості застосування способів самозахисту відказного характеру окремими категоріями пацієнтів, зокрема яким надається медична допомога від наркоманії, інфекційних хвороб, психіатрична допомога тощо.

Сьогодні існує низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із здійсненням і захистом цивільних прав та інтересів у сфері охорони здоров'я дитини-пацієнта, зокрема щодо врахування думки дитини для надання їй медичної допомоги та відмови дитини від такої допомоги, доцільності зменшення чи збільшення віку дитини для врахування її думки тощо.

Медичні правовідносини завжди виникають щодо особистих немайнових благ пацієнта, зокрема життя, здоров'я. Разом із тим вони також пов'язані з приватним життям пацієнта як фізичної особи. Наприклад, заклад охорони здоров'я використовують різні засоби фіксації медичної допомоги (фото- чи відеозйомка за участю пацієнтів), оприлюднюють фото- чи відеозйомку медичної допомоги на своїй веб-сторінці та (або) веб-сайті у мережі Інтернет, що спричиняє дискусії щодо правомірності такої діяльності та порушення прав пацієнтів на приватне життя, а також звернення пацієнтів за захистом до національних судів і ЄСПЛ. Найбільш ефективним та оперативним засобом захисту прав пацієнта на приватне життя є застосування ним (чи іншими особами) способів самозахисту, які також наділені низкою спеціальних ознак із врахуванням сфери їх застосування.

Враховуючи комплексність та системність дослідження, при розкритті обраної теми використовувалися методи формально-логічного (догматичного), дедукції, індукції, системного, функціонального, історичного та порівняльного аналізу, тлумачення норм права,

аксіоматичний, які дозволили визначити особливості самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Дисертаційне дослідження характеризується вдалою структурою, що дозволило зупинитись не лише на вивченні проблеми в цілому, але й на окремих її аспектах та виявити взаємозв'язки між ними. Питання аналізуються послідовно, показана їх взаємообумовленість.

Про обґрунтованість положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта», зокрема свідчить опрацювання значного масиву наукових праць вітчизняних і зарубіжних авторів, що супроводжувалось їх критичним аналізом і аргументацією власних позицій.

Разом з тим аспірантка оперує найновішими вітчизняними та зарубіжними публікаціями, що присвячені дослідженню окремих аспектів цієї проблематики. На особливу увагу заслуговує проведений дисертантом глибокий та послідовний аналіз цивільного законодавства із питань, пов'язаних із правовим регулюванням охорони та захисту цивільних прав та інтересів, а також медичних відносин.

Дисертантка критично оцінює положення окремих наукових робіт, а також, дотримуючись етики наукових дискусій, вступає у полеміку щодо думок, які видаються з тих чи інших причин неприйнятними. Наукові результати дисертаційної роботи отримані особисто. Для аргументації окремих положень та як підґрунтя наукової дискусії використано положення праць інших науковців, на які зроблено відповідні посилання.

Характеризуючи аспіранта особисто слід відзначити, що Порозова Інна Юріївна у процесі підготовки дисертації проявила себе інтелектуальним та сумлінним науковцем, яка спроможна з використанням різноманітного методологічного інструментарію виконувати складні дослідження на високому науковому рівні. Принципові зауваження наукового керівника не було враховано та знайшли вирішення при доопрацюванні дисертації.

Дані про відсутність текстових запозичень та порушень академічної доброчесності (академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації, фальсифікації).

Під час виконання дисертаційного дослідження аспірантка дотримувалася основних засад академічної доброчесності, які закріплено у п. 2.3.3 Кодексу академічної доброчесності Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова, а саме: самостійне виконання навчальних завдань, завдань поточного й підсумкового контролю результатів навчання (до осіб з особливими освітніми потребами ця вимога застосовується з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей); посилання на джерела інформації у разі використання ідей, розробок, тверджень, відомостей; дотримання норм законодавства про авторське право і суміжні права; надання достовірної інформації про результати власної навчальної (наукової, творчої) діяльності, використанні методики

досліджень і джерела інформації; інші дії, які сприяють забезпеченню довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень.

Відповідність дисертації вимогам, встановленим у Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283) та пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

Дисертація є самостійною, завершеною науковою роботою, містить власне розуміння автора щодо доцільності вдосконалення цивільного законодавства та відповідні пропозиції. В цілому, висновки проведеного дослідження характеризуються науковою новизною. Кількість і якість висновків дисертанта свідчать про науковий характер дослідження, що відповідає науковому ступеню доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», галузі знань «Право».

Враховуючи наведене, можна стверджувати, що висновки, сформульовані Порозовою Інною Юріївни у дисертації на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» можна визнати такими, що мають характер наукової новизни і роблять значний внесок у рівень пізнання і розвитку проблем, які досліджуються.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у семи наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, трьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях і всеукраїнському круглому столі.

Виконання індивідуального плану наукової роботи та індивідуального навчального плану здійснювалось відповідно до поставлених завдань та в повному обсязі, що відображено у відповідних висновках наукового керівника та кафедри при щорічному звітуванні аспірантки для переведення на наступний рік навчання.

Тому, вважаючи на викладене, слід зробити висновок, що представлене Порозовою Інною Юріївною наукове дослідження «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а тому,

рекомендується до попередньої експертизи дисертації та надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Після цього слово було надано рецензентам дисертаційного дослідження.

Кандидат юридичних наук Анікіна Г.В. зауважила,

Упродовж всього існування людства одними із найважливіших та незмінних цінностей людства є життя та здоров'я людини. На сучасному етапі правового розвитку українського суспільства надзвичайної актуальності набуває проблема правового регулювання відносин у сфері охорони здоров'я.

Головним і особливим суб'єктом медичних відносин є пацієнт, який наділений спеціальним правовим статусом. Водночас, пацієнт є найбільш вразливим суб'єктом медичних відносин. Гарантією належного здійснення його прав та охоронюваних інтересів є право на захист, за допомогою якого досягається поновлення порушеного, невизнаного чи оспореного права. Дієвим способом захисту права пацієнта є самозахист. Застосування зазначеного способу захисту, визнається виправданим, якщо відбулося порушення суб'єктивного права, а обставини виключають можливість звернення за захистом до державних компетентних органів, або звернення за судовим захистом. Здійснення самозахисту прав пацієнта характеризується рядом ознак та умов застосування. Досить часто самозахист прав пацієнта плутають з іншими способами захисту його прав. Зазначене свідчить про актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта».

Рецензент зауважила, що у роботі здобувачкою дотримано баланс розкриття усіх наукових поглядів в межах обраного напрямку. Г. В. Анікіна наголосила, що дисертація базується на достатній джерельній базі, до якої включені нормативно-правові акти щодо самозахисту прав пацієнта України та закордонних держав, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених. Рецензент відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження, зауважила, що робота І. Ю. Порозової характеризується оптимальною, продуманою дослідницькою стратегією та логікою розв'язання проблем, що підлягають науковому аналізу. Дисертантка показала глибокі теоретичні та практичні знання досліджуваної тематики, вміння самостійно узагальнювати і аналізувати нормативні акти, загальну та спеціальну літературу, судову практику, робити науково обґрунтовані висновки, формулювати визначення правових понять і пропозицій щодо вдосконалення чинного законодавства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується науковими доказами, структурою роботи й обраною здобувачкою методикою

дослідження. Висновки й пропозиції роботи отримано із застосуванням традиційних й апробованих цивільно-правовою наукою методів (серед яких спеціальні та загальнонаукові методи дослідження). Структура роботи є логічною. Дисертація складається з анотації, переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, які містять дев'ять підрозділів.

Дисертанткою сформульовано об'єкт дослідження, а також його предмет. Мета дослідження визначена відповідно до його об'єкта та предмета, а саме комплексне наукове дослідження цивільно-правового регулювання самозахисту прав пацієнта. Встановлення особливостей та умов такого способу захисту, а також розроблення та формулювання пропозицій щодо удосконалення національного цивільного законодавства України з метою підвищення ефективності самозахисту прав пацієнта на національному рівні. Викладені у розділах основної частини роботи положення, переконують у тому, що відповідні питання теоретично і практично важливі і є недостатньо вивченими в цивільно-правовій науці. Положення, висновки та пропозиції, що виносяться здобувачкою на захист, додатково висвітлюють відомі в науці положення та сприяють продовженню і поглибленню досліджень цивільних правовідносин щодо самозахисту прав пацієнта. Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертантки мають наукову новизну і практичну значимість і є достатніми для роботи такого рівня.

На думку Г. В. Анікіної, аргументованою видається позиція авторки щодо розмежування понять «хворий» і «пацієнт». Хворий, на думку здобувачки це біологічний статус, що характеризує відхилення від норми в стані організму, причому не лише людського. Хворий може й не стати пацієнтом (наприклад, лікуватись самостійно або за допомогою членів сім'ї та знайомих, або не лікуватись взагалі). У свою чергу пацієнт може і не бути хворим, наприклад, брати участь у медичному експерименті.

Варто підтримати думку авторки, що окрім підстав для застосування самозахисту визначених в ст. 19 ЦК України, самостійною підставою для самозахисту слід також визнати протиправне посягання та створення загрози (небезпеки).

Заслуговує на увагу виділення авторкою широкого переліку ознак самозахисту виділених в актах цивільного законодавства та в науковій літературі.

Позитивно оцінюючи дисертацію І. Ю. Порозової, рецензентка звернула увагу й на те, що у дисертаційному дослідженні мають місце суперечливі положення, які потребують пояснень:

1) Не можемо повністю погодитись з позицією авторки, що поняття «медична допомога» є вужчим за поняття «медичної послуги». На нашу думку, медична допомога може включати в себе комплекс послуг, які спрямовані на діагностику, підтримку, або відновлення здоров'я, тощо. Вважаємо, що під час надання медичної допомоги можуть надаватися різні медичні послуги. тому поняття медичної допомоги включає в себе перелік медичних послуг і не може бути категорією вужчою за них самих. Таким

чином, поняття «медична допомога» є ширшим за поняття «медичної послуги».

2) Неодноразово в роботі авторка звертає увагу на таку ознаку пацієнта як наявність волевиявлення фізичної особи. Водночас, здобувачка зауважує, що у випадках передбачених законом, фізична особа набуває статус пацієнта без особистого волевиявлення. На нашу думку, варто було б в роботі зацентувати увагу на такі випадки та навести їх приклади.

3) У роботі авторка наводить один з способів самозахисту - присічення порушення: «пацієнт може прибрати капельницю з руки, якщо йому паморочиться в голові, а поблизу немає медсестри». На нашу думку, зазначені дії не є способом самозахисту взагалі. Запаморочення може не бути наслідком дії крапельниці, або може бути нормальною реакцією організму на діючий препарат. Умовою застосування самозахисту є порушення, або наявність реальної загрози порушенню прав пацієнта. У зазначеному випадку мала місце не реальна, а уявна загроза порушення його прав. Вважаємо, що зазначені дії способом самозахисту визнаватись не будуть.

4) Розглядаючи питання права на самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на тілесну недоторканість, варто було б розглянути не лише застосування способів самозахисту при трансплантації органів та тканин людині, але й особливості самозахисту прав пацієнта при ампутації кінцівок, протезуванні. Зазначені питання є особливо актуальними в умовах воєнного стану.

Разом з цим, наявність окремих недоліків та дискусійних положень дисертації суттєво не зменшують її наукову значущість, не знижують позитивну оцінку роботи та її цінність.

Висновок щодо рецензованого дослідження. Дисертація Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» є завершеною науковою працею, відповідає вимогам, встановленим Порядком підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року та може бути рекомендована до розгляду в разовій спеціалізованій вченій раді відповідного профілю з метою здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Кандидатка юридичних наук, професорка Чорна Жанна Леонтіївна відзначила високий науковий рівень дисертаційного дослідження І.Ю. Порозової.

Тема дисертаційного дослідження є актуальною з огляду на те, що найбільш вразливим суб'єктом медичних відносин є пацієнт, а самозахист є дієвим способом захисту його прав та інтересів.

У рецензованій дисертації аналізується широке коло питань, які стосуються не лише національного законодавства стосовно самозахисту як універсального засобу захисту цивільних прав та інтересів пацієнта, а й огляду зарубіжного досвіду регулювання даного питання. Це стосується, зокрема, надання згоди пацієнтом на лікування та відмови від лікування, умов вилучення органів та (або) тканин у живого донора, що є неповнолітньою особою. На основі поведеного аналізу, авторка пропонує напрямки впровадження окремих положень у законодавство України.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Текст дисертації є оригінальним, всі цитати коректно позначені та зазначені у списку використаних джерел.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати, зокрема, у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем форм, способів захисту загалом та самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта зокрема, а також в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав», «Правові засади медичної діяльності».

Загалом позитивно оцінюючи дисертацію Порозової І.Ю., водночас необхідно звернути увагу на деякі положення, що могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень або дискусії під час публічного захисту.

Так, дискусійним є п.3 наукової новизни, в якому авторка зазначає, що відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Додаткової аргументації потребує п.8 наукової новизни щодо обґрунтування необхідності збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичну допомогу.

Більш детального обґрунтування потребує п.12 новизни в частині визначення такої умови застосування способів самозахисту відказного характеру для пацієнта у правовідносинах із трансплантації, як наявність повної цивільної дієздатності фізичної особи, яка застосовує самозахист.

Бажано уточнити думку авторки щодо «права на захист»: чи є воно елементом суб'єктивного цивільного права, наприклад, права на надання медичної допомоги, чи є окремим суб'єктивним правом особи.

Разом з тим, наведені зауваження загалом не впливають на позитивну оцінку роботи. Дисертація є оригінальною, самостійно

виконаною науковою працею. Положення і висновки дисертації належним чином висвітлені у публікаціях авторки та апробовані під час участі у конференціях та у ході навчального процесу.

На підставі викладеного констатуємо, що дисертація Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» може бути рекомендована до разової спеціалізованої вченої ради для попереднього розгляду і захисту на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

У обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь :

Докторка юридичних наук, професорка Кожевнікова В.О., яка зауважила, що дисертація Порозової Інни Юріївни присвячена актуальній темі – «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта».

З метою пропонування пропозицій і рекомендацій щодо внесення змін та доповнень до цивільно-правової та медично-правової доктрини, авторкою було проаналізовано достатню кількість джерел (212), серед яких наукові праці, нормативно-правові акти, судова практика, що дозволило вирішити поставлені у роботі завдання.

Основні результати дисертаційного дослідження викладено у семи наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, трьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях і всеукраїнському круглому столі.

Дисертантка застосувала різноманітні методи наукового аналізу досліджуваних проблем, критично оцінювала положення чинного цивільного законодавства.

На думку професорки, заслуговує на увагу висновок, що не мають права застосовувати способи самозахисту відказного характеру пацієнти, яким надається медична допомога від наркоманії, психіатрична допомога, а також пацієнти, які хворіють на особливо небезпечні та небезпечні інфекційні хвороби.

Разом з тим Кожевнікова В.О. вважає, що окремі положення роботи є дискусійними, зокрема щодо необхідності збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичну допомогу та застосування дитиною, яка досягла шістнадцяти років, способів самозахисту відказного характеру.

Проте, вказане зауваження не знижує наукове значення і практичну цінність зазначеного дослідження. Висновки зроблені здобувачкою в роботі достатньо обґрунтовані, цілий ряд положень та пропозицій сформульовано вперше. Тому, зважаючи на викладене, зроблено висновок, що представлене наукове дослідження Порозової Інни Юріївни присвячене актуальній темі – «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта», відповідає спеціальності 081 «Право» та може бути рекомендоване до захисту.

Доктор юридичних наук, доцент Нагнибіда В.І. зазначив, що сфера охорони здоров'я, зокрема медичної допомоги, займає одну із найважливіших, основоположних позицій у державній політиці, адже, насамперед, від здоров'я людини залежить суспільно-економічний розвиток нації. Налагоджена система охорони здоров'я, а саме дієвий механізм надання того виду медичної допомоги, якого потребує пацієнт, сприятиме забезпеченню дотримання невід'ємного та непорушного права кожного на охорону здоров'я, медичну допомогу та медичне страхування, проголошеного права у ст. 49 Конституції України. Проблеми правого регулювання медичної допомоги є актуальними як на міжнародному, так і на національному рівнях.

На думку В.І. Нагнибіди, позитивним є те, що вперше визначено поняття самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта як засоби протидії фактичного та юридичного характеру, що виявляються у формі дії чи бездіяльності та застосовуються особою, уповноваженою на це законом або договором, у разі порушення та інших протиправних посягань, загрози порушення для захисту свого цивільного права та законного інтересу, так і права й інтересу іншої особи, пов'язані з виконанням зобов'язання про надання МП, а також із МД, тілесною недоторканістю, приватним життям та його таємницею.

На підтримку заслуговує думка автора стосовно способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта щодо дотримання його приватного життя, до яких віднесено: 1) відмова у наданні згоди на втручання у приватне життя пацієнта; 2) відкликання згоди на втручання у приватне життя пацієнта; 3) вимога про фізичне знищення фотографій чи плівки із зображенням пацієнта; 4) пацієнт має право прикритися від камер або його законний представник прикриває свого підопічного від камер; 5) вимога про видалення фото- чи відеозйомки та іншої інформації про пацієнта, розміщеної без згоди на веб-сторінці та (або) веб-сайті у мережі Інтернет або оприлюднених інших шляхом; 5) знімати роботу медичного працівника за умови дотримання вимог, встановлених для вчинення таких дій; 6) заявити незгоду про поширення інформації про стан здоров'я пацієнта; 7) вимога про видалення інформації про стан здоров'я пацієнта з медичних документів, які подаються за місцем роботи або навчання; 8) відмова у наданні згоди на присутність студентів-медиків під час надання МП, а також у ознайомленні ними з інформацією про стан здоров'я пацієнта.

Разом з тим, зазначив В.І. Нагнибіда, що дисертація не позбавлена певних спірних моментів, зокрема авторка неодноразово звертає увагу, що пацієнтом є особа, якій надається медична допомога чи медична допомога за її згодою. Однак, у передбачених законом випадках, волевиявлення пацієнта не є обов'язковим. На нашу думку, варто було детальніше дослідити перелік таких випадків: стан непритомності, стійкий психічний розлад тощо.

В.І. Нагнибіда прийшов до висновку, що викладені зауваження викликані актуальністю питань, що розкриваються авторкою, тому суттєво не впливають на позитивну оцінку дисертаційної роботи.

Дисертаційна робота Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право та вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії.

Доктор юридичних наук, професор Костяшкін І. О. зазначив, що дисертація Порозової Інни Юріївни є актуальною для науки цивільного права, має важливе теоретичне та практичне значення і сприятиме вдосконаленню правового регулювання медичних правовідносин.

Обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства, забезпечується вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, застосуванням дослідницьких методів сучасної теорії наукового пізнання, узагальненням значного масиву використаних джерел (усього 212 найменування).

Зокрема заслуговує на увагу висновок, що не мають права застосовувати способи самозахисту відказного характеру пацієнти, яким надається медична допомога від наркоманії, психіатрична допомога, а також пацієнти, які хворіють на особливо небезпечні та небезпечні інфекційні хвороби.

Важливе також значення для нормотворчої діяльності має висновок авторки, що відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними.

Водночас, на думку Івана Олександровича, у підрозділі 2.4 «Самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на приватне життя та його таємницю» варто було б авторці звернути увагу на особливості реалізації права таємниці приватного життя при реалізації репродуктивних права фізичної особи. На нашу думку, в сучасних умовах це питання є особливо актуальним.

Професор наголосив, що аналіз змісту роботи Порозової Інни Юріївни свідчить про самостійність і цілісність проведеного дослідження, його актуальність, достатньо високий науковий рівень, теоретичне і практичне значення, яке повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Кандидатка юридичних наук, професорка Черняк О.Ю. звернула увагу на те, що основні наукові положення, висновки і практичні рекомендації, викладені в дисертації, є достатньою мірою обґрунтованими, логічними і послідовними. Кожен пункт наукової новизни доведений та

висвітлений в наукових працях дисертанткою. На її думку, на увагу заслуговує позиція авторки, що способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (кредитора), пов'язані з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг, бувають двох видів: 1) способи самозахисту, пов'язані з виконанням пацієнтом зобов'язання власними силами за рахунок медичного закладу, лікаря (боржника); 2) способи самозахисту, пов'язані з дорученням пацієнта надання медичних послуг третій особі за рахунок медичного закладу, лікаря (боржника).

Зроблено логічний висновок про доцільність запровадження збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичної допомоги та застосування дитиною, яка досягла шістнадцяти років, способів самозахисту відказного характеру.

Правильною є позиція авторки, що для застосування способів самозахисту відказного характеру обов'язковим є дотримання правомочними суб'єктами вимог, передбачених законом: а) наявність повної цивільної дієздатності; б) наявність інформованої відмови; в) добровільність відмови; г) заявити відмову можна до моменту введення донора чи реципієнта у стан медикаментозного сну; д) інформація про відмову вноситься до ЄДІСТ.

Водночас, на думку Олени Юрїївни, аналізуючи питання особливостей самозахисту цивільних прав та інтересів дитини-пацієнта доречно розглянути випадки, коли батьки чи опікуни відмовляються від надання окремих медичних послуг пацієнту-дитині з релігійних міркувань (до прикладу свідки єгови відмовляються від пелелівання крові). Відповідно виникає питання про те, хто у цьому випадку має право здійснювати самозахист прав такого пацієнта?

Професорка Черняк О.Ю. підтримала виступаючих у тому, що дисертація Порозової Інни Юрїївни є самостійним, завершеним науковим дослідженням, що повністю відповідає вимогам підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії спеціальності 081 «Право».

Головуюча на засіданні – заступниця завідувачки кафедри цивільного права та процесу, кандидатка юридичних наук, доцентка Якимчук С. О. зазначила у підсумку, що дисертація Порозової Інни Юрїївни відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 та може бути рекомендована до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право у разовій

спеціалізованій вченій раді.

За результатами обговорення дисертаційної роботи Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» присутні вирішили запропонувати

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження **Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта»**, поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право

Обґрунтування вибору теми дослідження. Відповідно до Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю (ст. 3). При цьому на державу покладається обов'язок щодо утвердження і забезпечення прав і свобод людини (ст. 3 Конституції України). Здоров'я є головним невідчужуваним благом людини, без якого для людини втрачають значення інші цінності та блага. Відповідно здоров'я є таким благом людини, що дозволяє їй користуватися майновими та немайновими благами, що існують в об'єктивній дійсності. У зв'язку з цим людина зацікавлена у збереженні свого фізичного та психологічного здоров'я, що дозволяє сформувати людину як особистість у фізичному та психологічному розумінні.

На державу покладається обов'язок створювати правові та фактичні передумови для реальної охорони здоров'я кожної окремої людини та населення загалом, а також для відновлення їх здоров'я. Однією з правових гарантій виконання державою взятого обов'язку стало прийняття у 1993 році Основ законодавства України про охорону здоров'я. Відповідно обов'язковим учасником відносин у сфері охорони здоров'я є людина, яка зацікавлена у відновленні свого здоров'я, та називається пацієнтом.

Ушкоджене здоров'я людини дуже важко піддається відновленню з природних причин. Тому одним з найважливіших завдань цивілістики є розробка дієвих способів захисту, за допомогою яких фізична особа може не допустити завдання шкоди своєму здоров'ю, тобто попередити настання шкідливих наслідків, а також мати способи впливу на порушника з метою усунення такої загрози та її наслідків.

Самозахист є універсальним засобом захисту цивільних прав та інтересів пацієнта, що дозволяє попередити порушення права на життя, здоров'я, приватне життя, запобігти негативним наслідкам здійснення медичної діяльності чи їх зменшити для потерпілої особи.

Найбільш поширеними на практиці є способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта відказного характеру, зокрема відмова від згоди на медичну допомогу та відкликання згоди на медичну допомогу. Водночас такі способи самозахисту мають низку особливостей, що

зумовлено їх застосуванням у сфері охорони здоров'я, зокрема спеціальними вимогами надання окремих видів медичної допомоги. Виникають питання щодо можливості застосування способів самозахисту відказного характеру окремими категоріями пацієнтів, зокрема яким надається медична допомога від наркоманії, інфекційних хвороб, психіатрична допомога тощо.

Сьогодні існує низка теоретичних і практичних питань, пов'язаних із здійсненням і захистом цивільних прав та інтересів у сфері охорони здоров'я дитини-пацієнта, зокрема щодо врахування думки дитини для надання їй медичної допомоги та відмови дитини від такої допомоги, доцільності зменшення чи збільшення віку дитини для врахування її думки тощо.

Фізичні особи, як учасники правовідносин із трансплантації, мають право реалізувати свої права як донори і реципієнти, так і самостійно захистити свої (чи іншої особи) права та інтереси, застосувавши способи самозахисту. Трансплантація є особливим методом лікування фізичної особи-пацієнта, що полягає у здійсненні пересадки анатомічного матеріалу людини від донора реципієнту. Разом із тим це спричиняє існування спеціальних вимог для застосування способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнтів.

Медичні правовідносини завжди виникають щодо особистих немайнових благ пацієнта, зокрема життя, здоров'я. Разом із тим вони також пов'язані з приватним життям пацієнта як фізичної особи. Наприклад, заклад охорони здоров'я використовують різні засоби фіксації медичної діяльності (фото- чи відеозйомка за участю пацієнтів), оприлюднюють фото- чи відеозйомку медичної діяльності на своїй веб-сторінці та (або) веб-сайті у мережі Інтернет, що спричиняє дискусії щодо правомірності такої діяльності та порушення прав пацієнтів на приватне життя, а також звернення пацієнтів за захистом до національних судів і ЄСПЛ. Найбільш ефективним та оперативним засобом захисту прав пацієнта на приватне життя є застосування ним (чи іншими особами) способів самозахисту, які також наділені низкою спеціальних ознак із врахуванням сфери їх застосування.

Деякі аспекти здійснення фізичною особою права на охорону здоров'я та фізичну недоторканість були предметом дослідження багатьох вчених, як: Г.В. Анікіна, С.Б. Булеца, І.В. Венедіктова, Т.В. Волинець, В.О. Галай, А.А. Герц, А.Є. Дзюба, О.В. Дроздова, А.М. Зелінський, С.В. Книш, О.В. Крилова, Р.А. Майданик, Г.А. Миронова, О.С. Мостовенко, С.Б. Плотницька, І.Я. Сенюта, О.І. Смотров, Р.О. Стефанчук, С.Г. Стеценко, В.Ю. Стеценко та інших.

Комплексна робота теми зумовила необхідність звернення до праць відомих вітчизняних учених у сфері здійснення та захисту цивільних прав та інтересів, зокрема: Ч.Н. Азімов, О. І. Антонюк, В.І. Бобрик, Т.В. Боднар, Н.П. Бондар, М.М. Великанова, С.Д. Гринько, Р.В. Гринько, О.В. Дзера, С.В. Заверуха, О.О. Кот, Н.С. Кузнецова, О.О. Кулініч, Л.В. Красицька,

М.О. Левицький, Т.В. Лісніча, Л.І. Ляшевська, М.Д. Пленюк, А.О. Покровська, О.В. Синегубов, М.О. Стефанчук, Н.В. Федорченко, Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova, О.І. Чепис, В.Л. Яроцький та інші. Проте праці згаданих авторів стосувалися лише загальних положень здійснення та захисту цивільних прав та інтересів фізичної особи. Однак, питання щодо самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта не досліджувалися.

На підставі викладено можна зробити висновок про те, що питання комплексного дослідження самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта є актуальним, що зумовлює необхідність його розгляду на рівні дисертації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 2 від 23 жовтня 2019 року).

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри цивільного права та процесу на 2017–2023 роки «Актуальні питання правового регулювання особистих немайнових та майнових відносин у контексті приведення законодавства України до європейських стандартів» (державний реєстраційний номер 0117U000105), а також на 2024–2030 роки «Актуальні питання правового регулювання здійснення та захисту особистих немайнових і майнових прав суб'єктів приватного права» (державний реєстраційний номер 0124U002539), що є складовою наукової теми Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова «Управлінські та правові засади забезпечення сталого розвитку України як європейської держави» на 2017–2026 роки (державний реєстраційний номер 0117U000103).

Тему дисертації затверджено у вченій раді Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова (протокол № 5 від 29 жовтня 2020 року).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційного дослідження є визначення особливостей самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта, а також розроблення науково-теоретичних пропозицій для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Для досягнення зазначеної мети передбачено розв'язати такі завдання:

- визначити поняття та ознаки пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я;
- охарактеризувати пацієнта як суб'єкта цивільних прав та інтересів у сфері охорони здоров'я;
- визначити поняття, форми та способи захисту цивільних прав та інтересів пацієнта;
- визначити поняття та способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта;
- розкрити особливості застосування окремих способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта залежно від об'єкту захисту;
- з'ясувати особливості самозахисту цивільних прав та інтересів дитини-пацієнта у сфері охорони здоров'я;
- розробити науково-теоретичні пропозиції для вирішення проблемних питань у сфері правового регулювання самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

Об'єктом дисертаційного дослідження є правовідносини, пов'язані з захистом цивільних прав та інтересів пацієнта.

Предметом дослідження є самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта.

Методи дослідження. Під час дисертаційного дослідження використано такі методи: формально-логічного (догматичного), дедукції, індукції, системного, функціонального, історичного та порівняльного аналізу, тлумачення норм права, аксіоматичний, які дозволили визначити особливості самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

За допомогою *формально-логічного методу* визначено поняття пацієнта, самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (підрозділи 1.1, 1.4), а також охарактеризовано форми, способи захисту та самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (підрозділи 1.3, 1.4). Внаслідок застосування формально-логічних прийомів дедукції і індукції сформульовано основні теорії, концепції, наукові положення щодо співвідношення медичної послуги та медичної допомоги, публічного та приватного механізмів правового регулювання медичних відносин, договору про медичне обслуговування та договору про надання медичних послуг (підрозділи 1.2, 2.1 дисертації).

Завдяки зверненню до *системно-функціонального методу* було здійснено поділ способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта залежно від об'єкту захисту на такі види: самозахист цивільного права та інтересу пацієнта, пов'язаного з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг (підрозділ 2.2.1), самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на медичну допомогу (підрозділ 2.2.2), самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на тілесну недоторканість (підрозділ 2.2.3), самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на приватне життя та його таємницю (підрозділ 2.2.4).

Застосування *історичного методу* дозволило встановити динаміку становлення та розвитку теоретичної думки і законодавства про здійснення та захист цивільних прав та інтересів пацієнта, а також застосування окремих способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (розділи 1, 2, 3).

За допомогою *методу порівняльного аналізу* визначено загальні ознаки самозахисту як неюрисдикційної форми захисту цивільних прав та інтересів суб'єктів права та спеціальні ознаки самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (підрозділи 1.3, 1.4, розділи 2, 3). Порівняльний метод сприяв більш глибокому та всебічному дослідженню самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта в міжнародному законодавстві та в зарубіжних країнах, а також встановленню спільного та відмінного у правовому регулюванні цих відносин в Україні та зарубіжних країнах (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Застосування *методу тлумачення норм права* дозволило з'ясувати зміст законодавства у сфері охорони здоров'я, а також цивільного, сімейного, кримінального, кримінального процесуального законодавства (розділи 1, 2, 3 дисертації). *Аксіоматичний метод* сприяв здійсненню аналізу судової практики, що дозволило з'ясувати прогалини у правовому регулюванні відносин у сфері охорони здоров'я щодо захисту цивільних прав та інтересів пацієнта (розділи 1, 2, 3 дисертації).

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта.

За результатами дослідження сформульовано висновки та пропозиції, що виносяться на захист.

Вперше:

1) визначено поняття самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта як засоби протидії фактичного та юридичного характеру, що виявляються у формі дії чи бездіяльності та застосовуються особою, уповноваженою на це законом або договором, у разі порушення та інших протиправних посягань, загрози порушення для захисту свого цивільного права та законного інтересу, так і права й інтересу іншої особи, пов'язані з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг, а також із медичною допомогою, тілесною недоторканістю, приватним життям та його таємницею;

2) доведено, що способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта (кредитора), пов'язані з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг, бувають двох видів: 1) способи самозахисту, пов'язані з виконанням пацієнтом зобов'язання власними силами за рахунок медичного закладу, лікаря (боржника); 2) способи самозахисту, пов'язані з дорученням пацієнта надання медичних послуг третій особі за рахунок медичного закладу, лікаря (боржника);

3) встановлено, що відмовитися від проведення профілактичних щеплень або відкликати згоду на проведення профілактичних щеплень має

право фізична особа з обмеженою цивільною дієздатністю, якщо вона страждає на психічний розлад, який істотно впливає на її здатність усвідомлювати значення своїх дій та (або) керувати ними;

4) зроблено висновок, що не мають права застосовувати способи самозахисту відказного характеру пацієнти, яким надається медична допомога від наркоманії, психіатрична допомога, а також пацієнти, які хворіють на особливо небезпечні та небезпечні інфекційні хвороби;

5) виокремлено способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта щодо дотримання його приватного життя: 1) відмова у наданні згоди на втручання у приватне життя пацієнта; 2) відкликання згоди на втручання у приватне життя пацієнта; 3) вимога про фізичне знищення фотографій чи плівки із зображенням пацієнта; 4) пацієнт має право прикритися від камер або його законний представник прикриває свого підопічного від камер; 5) вимога про видалення фото- чи відеозйомки та іншої інформації про пацієнта, розміщеної без згоди на веб-сторінці та (або) веб-сайті у мережі Інтернет або оприлюднених інших шляхом; 5) знімати роботу медичного працівника за умови дотримання вимог, встановлених для вчинення таких дій; 6) заявити незгоду про поширення інформації про стан здоров'я пацієнта; 7) вимога про видалення інформації про стан здоров'я пацієнта з медичних документів, які подаються за місцем роботи або навчання; 8) відмова у наданні згоди на присутність студентів-медиків під час надання медичних послуг, а також у ознайомленні ними з інформацією про стан здоров'я пацієнта;

удосконалено:

б) наукові підходи до класифікації способів самозахисту; запропоновано поділ способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта на види за такими ознаками: 1) залежно від виду правовідносин: а) способи самозахисту у договірних правовідносинах; б) способи самозахисту у недоговірних правовідносинах; 2) залежно від об'єкту захисту: а) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта, пов'язаного з виконанням зобов'язання про надання медичних послуг; б) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на медичну допомогу; в) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на тілесну недоторканість; г) самозахист цивільного права та інтересу пацієнта на приватне життя та його таємницю;

7) перелік способів самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта на медичну допомогу; до способів самозахисту відказного характеру віднесено: відмову у наданні згоди на медичну допомогу, відкликання згоди на медичну допомогу (повна відмова від лікування), часткова відмова від лікування (відмова від методу лікування);

8) обґрунтування необхідності збільшення віку дитини до шістнадцяти років для надання згоди на медичну допомогу та застосування дитиною, яка досягла шістнадцяти років, способів самозахисту відказного характеру; для застосування окремих видів медичної допомоги

обов'язковою має бути згода обох батьків та дитини, яка досягла шістнадцяти років;

дістали подальшого розвитку:

9) твердження про те, що підставами для застосування самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта є юридичний факт (юридичний склад) у формі дії чи бездіяльності, що виявляється через порушення та інше протиправне посягання, а також створення загрози (небезпеки) для цивільного права та інтересу особи; юридичний конфлікт у сфері медичної діяльності є передумовою для застосування самозахисту;

10) обґрунтування положення про те, що особливості правового статусу дитини-пацієнта можуть залежати від видів діяльності, якою займається дитина (наприклад, дитина-спортсмен), стану її здоров'я (дитина з інвалідністю, дитина-наркоман), соціального статусу та інших обставин;

11) теза про те, що донор, реципієнт, а у передбачених законом випадках їх батьки (інші законні представники), мають право застосувати способи самозахисту відказного характеру: «відмова у наданні згоди на донорство», «відкликання згоди на донорство», «відмова від лікування із застосуванням трансплантації» та «відкликання згоди на лікування із застосуванням трансплантації»;

12) твердження щодо умов застосування способів самозахисту відказного характеру; виокремлено умови самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта у правовідносинах із трансплантації: а) наявність повної цивільної дієздатності фізичної особи, яка застосовує самозахист; б) наявність інформованої відмови; в) добровільність відмови; г) заявити відмову можна до моменту введення донора чи реципієнта у стан медикаментозного сну; д) інформація про відмову вноситься до ЄДІСТ.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що їх можна використати:

– у науково-дослідній сфері як підґрунтя для подальших загальнотеоретичних наукових досліджень проблем форм, способів захисту загалом та самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта зокрема;

– в освітньому процесі під час викладання навчальних дисциплін «Цивільне право», «Цивільно-правовий захист особистих немайнових прав», «Правові засади медичної діяльності»;

– у нормотворчому процесі для вдосконалення законодавства у сфері правового регулювання цивільних прав та інтересів пацієнта;

– у правозастосовній діяльності судових органів для вирішення спорів у разі порушення цивільних прав та інтересів пацієнта та застосування способів захисту.

Наукові концепції, висновки та пропозиції дисертаційної роботи використано для підготовки лекцій та навчально-методичних матеріалів у Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова (*Акт про реалізацію результатів наукових досліджень від 15 квітня 2024 року – Додаток Б*).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано самостійно, сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень авторки. Наукову новизну одержаних результатів дослідження авторка отримала особисто.

У науковій статті «Поняття пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я» особистим внеском здобувачки є визначення ознак та поняття пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я.

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження висвітлено та обговорено на: *всеукраїнському круглому столі «Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни»* (м. Хмельницький, 25 листопада 2023 року), *XXII науково-практичній конференції, присвяченій 102-й річниці з дня народження д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харківського юридичного інституту (1962–1987 рр.) В.П. Маслова «Стан і засади реформування цивільного та житлового законодавства України»* (м. Харків, 9 лютого 2024 року), *міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми здійснення та захисту прав та інтересів дітей у приватних правовідносинах»*

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження викладено у восьми наукових працях, зокрема чотирьох наукових статтях у виданнях України, визначених фаховими з юридичних наук, трьох тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях і всеукраїнському круглому столі.

Структура та обсяг дисертації зумовлені метою та завданнями дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації становить 239 сторінки. Список використаних джерел, що містить 212 найменування.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Порозова І.Ю. Правове регулювання здійснення та захисту права дитини на медичну допомогу в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. Серія ПРАВО. 2023. Випуск 80: частина 1. С. 239–245. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/80-ch-1> DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.80.1.34>

2. Порозова І.Ю. Відмова від згоди на медичну допомогу та відкликання згоди на медичну допомогу як способи самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: «Юриспруденція». 2023. № 66. С. 82–86. URL: <https://vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc66/20.pdf> DOI <https://doi.org/10.32782/2307-1745.2023.66.18>

3. Порозова І.Ю. Особливості самозахисту відказного характеру у правовідносинах із трансплантації. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 1. С. 223–228. URL: https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2024/02/APP_01_2024.pdf DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.01.38>

4. Гринько С.Д., Порозова І.Ю. Поняття пацієнта як учасника відносин у сфері охорони здоров'я. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 120. С. 25–33. URL: http://easternlaw.com.ua/wp-content/uploads/2024/03/hrynko_porozova_120.pdf <https://doi.org/10.5281/zenodo.10866862>

5. Порозова І.Ю. Відмова від обов'язкових профілактичних щеплень як спосіб самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта. *Стан і засади реформування цивільного та житлового законодавства України : матеріали XXII наук.-практ. конф., присвяч. 102-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР, ректора Харківського юридичного інституту (1962–1987 рр.) В. П. Маслова (Харків, 9 лют. 2024 р.)*. Харків : ЕКУС, 2024. С. 244–248. URL: https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/wp-content/uploads/2024/03/maslov_2024.pdf#page=55

6. Порозова І.Ю. Дитина як суб'єкт правовідносин із надання медичної допомоги. *Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни*: збірник тез всеукраїнського круглого столу «Актуальні проблеми здійснення та захисту сімейних прав та інтересів: виклики війни» (м. Хмельницький, 25 листопада 2023 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2023. С. 92–97. URL: <https://univer.km.ua/sites/default/files/%D0%9D%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B4%D1%96%D1%8F%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C/%D0%A1%D1%96%D0%BC%D0%B5%D0%B9%D0%BD%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%20%D0%9A%D1%80%20%D1%81%D1%82%202023.pdf>

7. Порозова І.Ю. Поняття самозахисту цивільних прав та інтересів дитини як пацієнта. *Актуальні проблеми здійснення та захисту прав та інтересів дітей у приватних правовідносинах в умовах воєнного стану*: збірник тез Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми здійснення та захисту прав та інтересів дітей у приватних правовідносинах в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 11 квітня 2024 року). Хмельницький : Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова, 2024. С. 74–77. URL: https://univer.km.ua/sites/default/files/%D0%AE%D0%A4/%D0%9A%D0%B0%D1%84%D0%B5%D0%B4%D1%80%D0%B0%20%D1%86%D0%B8%D0%B2%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%2011_04_2024%20%D0%A6%D0%9F.pdf

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотною українською мовою, стиль викладення матеріалу відповідає прийнятому в науковій літературі.

Відповідність дисертації науковій спеціальності. Дисертаційна робота Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» відповідає галузі знань 08 Право спеціальності 081 Право.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Дисертаційне дослідження містить посилання на згадані авторкою у тексті джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, дотримано положення законодавства про авторські права, надано повну та достовірну інформацію про результати наукової діяльності, а також використані методи дослідження. Вказане дозволяє зробити висновок про дотримання дисертанткою вимог академічної доброчесності.

Рекомендація дисертації до захисту. Дисертаційна робота Порозової Інни Юріївни є першим в Україні комплексним дослідженням особливостей самозахисту цивільних прав та інтересів пацієнта. Водночас дисертації притаманні окремі спірні моменти. Щодо неї може бути висловлено окремі недоліки, які, однак, не впливають на якість розкриття теми роботи та загальну позитивну оцінку.

Дисертація Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від «23» березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від «03» квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, та може бути рекомендована до захисту в разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертаційного дослідження Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта», поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право у галузі знань 08 Право.

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» відповідає спеціальності 081 Право та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого

постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44.

3. Рекомендувати дисертацію Порозової Інни Юріївни на тему «Самозахист цивільних прав та інтересів пацієнта» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у разовій спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 Право.

Професорсько-викладацький склад кафедри цивільного права та процесу, кафедри міжнародного та європейського права, запрошені науково-педагогічні працівники з правом голосу, проголосували одноголосно:

«за» – 19; «проти» – немає; «утримались» – немає.

Головуюча на засіданні:

кандидатка юридичних наук, доцентка,
заступниця завідувачки кафедри цивільного права та процесу
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова

Світлана ЯКИМЧУК

